

| روزنامه جوان | شماره ۶۳۲۸

گزارش
مهران نقیان

سرفتی مهم‌تر از سرقت اموال

قانون حمایت از حقوق مؤلفان و هنرمندان از دریچه‌ای دیگر به سرقت نگاه کرده است

حاصل تلاش و زحمت شخص است، صرفاً محدود به امور عینی و محسوس است؟

اگر مخترع یا طراحی که ایده یا اثر وی بسیار ارزشمند بوده مورد دستبرد شخصی کسی قرار گیرد یا شخص مذکور با انتساب به خود برای مخترع یا طراح از لحاظ مالی و معنوی زیان ایجاد کند، پای مواد حقوقی به میان می‌آید. یعنی اگر فردی با تخصیص دادن طرح و ایده و ابتکار دیگران، از افزایش اعتبار مالی و معنوی جلوگیری کن‌بی‌تردید این عمل دور از مفهوم سرقت نیست و می‌توان عنوان سرقت فکری یا محتوا رایبی یا دستبرد یعنی فکری را بر آن اطلاق کرد.

سرقت علمی هنری یا انتحال

نحل در زبان عربی با اسم مفعول منحول معادل نسبت ناروا در زبان پارسی است. یعنی نسبت جعلی و غیر حقیقی دادن و انتحال در باب افتعال به معنای تقلید کردن شخصیت یا شخصیت رایبی و جعل شخصیت است، چنانچه گفته می‌شود «انتحل الشعرُ أو القولُ» یعنی منسوب کردن شعر یا سخنی به نام خود در حالی که از دیگری است.

انتحال به معنای سرقت ادبی و علمی است و به گونه‌ای از سرقت اطلاق می‌شود که سارق به فکر و علم و نبوغ یا ابتکار و خلاقیت و هنر یا اثر شخص دستبرد بزند. طریق ساده یک قانون حمایت از حقوق مؤلفان و هنرمندان، به مؤلف و مصنف و هنرمند «پدیدآورنده» و به آنچه از راه دانش یا هنر یا ابتکار آنان پدید می‌آید، بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان یا ظهور یا ایجاد آن به کار رفته «اثر» اطلاق می‌شود. در قانون مواردی که عنوان اثر بر آنها اطلاق می‌شود، ذکر شده است. مانند شعر، ترانه و تصنیف که به هر طریق ضبط و نوشته شده باشد. همچنین برجسته‌ترین حقوق پدیدآورنده اثر نیز در قانون ذکر و مورد حمایت واقع شده است.

تفسیر یک ماده قانونی
ماده ۳ قانون حمایت از حقوق مؤلفان و هنرمندان، تأکید کرده است حقوق پدیدآورنده شامل حق انحصاری نشر و پخش و عرضه و اجرای اثر و حق بهره‌برداری مادی و معنوی از نام و اثر اوست.

نکته حائز اهمیت در این ماده عبارت «حق بهره‌برداری مادی و معنوی» است، سؤال مهمی که مطرح می‌شود این است که چرا با وجود آنکه بهره‌برداری از مال غیر، نامشروع، غیرقانونی و غیراخلاقی است لکن مقنن آن را تکرار مکرر کرده است؟!

بر خلاف اموال ملموس غیر که دارای جنبه خصوصی و شخصی است، اثراتی که هنرمندان و مؤلفان پدید می‌آورند، غالباً در استفاده و اطلاع عموم قرار می‌گیرد. لذا ممکن است این شبهه ایجاد شود که چون در دسترس عموم قرار می‌گیرد، بنابراین هر گونه استفاده‌ای از آن بلامانع است.

همچنین ذکر عبارت «بهره‌برداری» در این ماده قانونی نکاتی را به دنبال خواهد داشت. استعمال در زبان عربی معادل به کارگیری و استفاده معادل بهره‌برداری در زبان فارسی است. زمانی که صحبت از استعمال می‌شود به معنای صرف به کارگرفتن بدون توجه به منفعت و سود و آن هنگام که استفاده

تبعات مادی خلق یک اثر توسط مؤلف یا هنرمند را که بر هر گونه نتایج مادی آن اثر اطلاق می‌شود می‌توان حقوق مادی نامید. بنابراین حقوق مادی به تمام جنبه‌های مالی بعد از خلق یک اثر پدیدآورنده آن است. تبعات معنوی خلق یک اثر توسط مؤلف یا هنرمند را می‌توان حقوق معنوی نامید. مهم‌ترین حق معنوی یک اثر برای پدیدآورنده، ذکر نام صاحب اثر است. حق ثبت و ذکر نام صاحب اثر به نوعی سند مالکیت فکری برای صاحب آن به شمار می‌آید. همان‌طور که با جعل

سند می‌توان از آن به ضرر صاحب حقیقی سوءاستفاده کرد، در بحث مالکیت فکری نیز به همین منوال است. چه بسا تبعات مادی و معنوی وابسته بکدیگر باشند و با سرقت نام و جعل عنوان یک شخص اعم از شخص حقیقی و حقوقی باعث کسب منافع و اعتبار مادی بیشتر برای سارق، جاعل و منتحل یا باعث افزایش ضرر و زیان و کاهش اعتبار معنوی صاحب و مالک واقعی حقیقی اثر شود.

مر تکب می‌تواند هر شخص حقیقی یا حقوقی باشد. بنابراین به جهت آثار مهمی که برای صاحب و مالک اثر به‌وجود می‌آید، جعل و سرقت نام مالک حقیقی اثر باعث انتقال این آثار مهم به شخص دیگر است. بر همین اساس می‌توان گفت در واقع سارق و جاعل یا منتحل، این حقوق مادی و معنوی را به صورت ناقص و غیرمشروع از آن خود کرده‌است و به همین دلیل انتحال نوعی سرقت است.

ماده ۲۳ قانون حمایت از حقوق مؤلفان و هنرمندان، تأکید کرده که هر کس تمام یا قسمتی از اثر دیگری را که مورد حمایت این قانون است به نام خود بدون اجازه او یا عالماً عامداً به نام شخص دیگری غیر از پدیدآورنده نشر یا پخش یا عرضه کند، به حبس تأدیبی از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.

در این ماده قانونی شخصیت مرتکب با توجه به واژه «هرکس» که در ماده آمده است، یعنی مرتکب می‌تواند هر شخص حقیقی یا حقوقی باشد.

در این بخش از قانون موضوع جرم هم اثر دیگری است که در ماده ۲ همین قانون دامنه مصادیق آن را مشخص کرده است.

منظور از عمل مرتکب نشر در قانون مؤلفان یعنی هر گونه عملی که منجر به ساختن یا تهیه نمونه دیگر از آن اثر باشد و توزیع کردن آن اثر است و عرضه یعنی در دسترس قرار دادن عموم است.

نکته حائز اهمیت در این ماده آن است که عبارت «عالماً عامداً» با ادات فعل «یا» مطرح شده است، یعنی در واقع برای این جرم مفروض این است که از روی آگاهی و عمد مشکل می‌گیرد؛ می‌توان عالمانه بودن را بر آگاهی مرتکب از اینکه اثر متعلق به دیگری است و دانستن آن بر نشر، عرضه و پخش اطلاق کرد. در واقع اینکه شخصی تمام یا قسمتی از یک اثر را بدون رضایت خود پدیدآورنده است، چرا که به نوعی استیغای نامشروع از مال دیگری و اُخذ به ناحق یا تصاحب حقوق مادی و معنوی صاحب اثر است و علاوه بر جعل نام صاحب اثر به نام خود، آثار مادی نیز در بی خواهد داشت.

جنبه‌های حقوقی فر آورده‌های اثر

مسئلاً خلق هر اثری دارای تبعاتی است که می‌توانیم آن را فرآورده‌های اثر گوئیم. فرآورده‌های اثر دارای دو جنبه مادی و معنوی است.

تبعات مادی خلق یک اثر توسط مؤلف یا هنرمند را که بر هر گونه نتایج مادی آن اثر اطلاق می‌شود می‌توان حقوق مادی نامید. بنابراین حقوق مادی به تمام جنبه‌های مالی بعد از خلق یک اثر پدیدآورنده آن است. تبعات معنوی خلق یک اثر توسط مؤلف یا هنرمند را می‌توان حقوق معنوی نامید. مهم‌ترین حق معنوی یک اثر برای پدیدآورنده، ذکر نام صاحب اثر است. حق ثبت و ذکر نام صاحب اثر به نوعی سند مالکیت فکری برای صاحب آن به شمار می‌آید. همان‌طور که با جعل

حقوقی

سرویس اجتماعی ۰۰۸۸۴۹۸۴۴

دیده‌بان

استصوابی و استطلاعی

شماره‌دهم‌نشریه «نگهبان» وابسته به بسیج دانشکده حقوق و علوم سیاسی به موضوعات جالبی پرداخته است. از جمله موضوعاتی که در این نشریه مطالعه می‌کنید، می‌توان به موضوع انسا مسئول، بررسی حقوقی شورای نگهبان و مسئله احراز صلاحیت‌ها،

سازوکارهای شرکت مردم در عرصه حکمرانی و نقد فیلم هفت اشاره کرد. مقاله «چند ماده تاریخ» این نشریه به قلم ریحانه فلاح‌منش به بررسی حقوقی شورای نگهبان پرداخته و نوشته است: پس از انقلاب اسلامی «اسلامی بودن» رکن اصلی این نظام قرار گرفت و در نتیجه قانونگذاری و نظارت بر مصوبات مجلس از نظر مغایرت داشتن یا نداشتن باسلام مورد حساسیت زیادی قرار گرفت.

به این ترتیب صیانت از شرع و قانون اساسی کشور موجب شد نهادهی تحت عنوان شورای نگهبان در ۲۶ تیر ۱۳۵۹ با حضور شش فقیه عادل که از طرف رهبر جامعه اسلامی و شش حقوقدان که از طرف مجلس به مدت شش سال انتخاب شدند، شکل گیرد. بیشترین نمود بیرونی شورای نگهبان مسئله احراز صلاحیت کاندیداهاست. در زمینه نظارت بر انتخابات و نوع این نظارت، شورای نگهبان طی نظر تفسیری خود درباره مدلول اصل ۹۹ قانون اساسی، این نظارت را از نوع استصوابی و شامل تمام مراحل اجرایی انتخابات از جمله تأیید یا رد صلاحیت کاندیدها دانست. این تفسیر موج انتقادات بیشماری را از سوی محافل حقوقی به همراه داشت که به رغم لازم‌الاجراءنستن این تفسیر، دیدگاه‌های متفاوتی به لحاظ ضرورت تفسیر علمی در این مسئله وجود داشته که به دو مورد آنها می‌پردازیم:

استصوابی:نظارت استصوابی نظارتی است که در آن ناظر در تمام موارد تصمیم‌گیری حضور دارد و باید اقدامات انجام شده را تصویب کند تا طوی هر گونه اشتباه یا سوءاستفاده از جانب مجریان گرفته شود.

استطلاعی: نظارت استطلاعی زمانی است که اعمال حقوقی با اطلاع ناظر انجام شود بدون آنکه ناظر در مقام تصویب یا رد این اعمال باشد. در چنین حالتی، ناظر می‌تواند موارد انحراف یا تخلف را بر برای هر گونه اتخاذ تصمیم به اطلاع مقام ذصلاح برساند.

در تحلیل مسئله، تأیید کنندگان نظارت استصوابی، مستندات خود را چنین تنظیم نموده‌اند که نفی استصوابیت به معنی استطلاعی بودن است که آن هم نظارت محسوب نمی‌شود. نظارت حقیقی استصوابی‌های، حالت اطلاق واژه نظارت هم به همین مورد اشاره می‌کند. ایده استصوابی بودن نظارت را اینچنین می‌توان مورد نقد قرار داد به گونه‌ای که به دلیل عدم واقع شدن مسئله در دایره نفی و اثبات و امکان ارائه نظرات دیگران، این استدلال که «گر این نباشد پس آن» صحیح به نظر نمی‌رسد. همچنین قفون اساسی مراجع ذصلاح را برای بررسی مجدد امر نظارت معرفی کرده است و ادعای مورد نظر در مورد فقدان مرجع ذصلاح تمامیت ندارد.

نظر به برداران دیدگاه استطلاعی معتقدند در موارد مشابه اصل ۹۹ قانونگذار نوع نظارت را مشخص کرده است، لذا در مواقع اطلاق باید حکم استطلاعی دادن کرد. همچنین تلقی شورای نگهبان از مفهوم نظارت در اصل ۹۹ قانون اساسی نوعی استنادست و موارد دیگر، شیوا در اکثر موارد، برداشت خود را از نوع نظارت استطلاعی دانسته است از جمله صلاحیت‌های نظارتی مجلس شورای اسلامی و صدا و سیما. اصل ۹۹ نظارت استصوابی را شامل تأیید و رد صلاحیت نامزدها می‌داند و همین امر نهاد شورای نگهبان را به یک رکن چالش برانگیز تبدیل کرده است.

دیه و دهلیز

فیلم «دهلیز» ساخته بهروز شعبی هم در مورد معلمی است که غیر عمد مرتکب قتل شده و حالا که قاتل نام گرفته، در انتظار بخشش است، اما خواهر دوقلوی مقتول کوتاه نمی‌آید و معلمی که می‌خواهد برای پسر کوچکش پدري کند اما فرصتی را ندارد؛

می‌تواند داشته باشد، اما این فرصت را به او نمی‌دهند. این محکوم به اعدام با بسازی متفاوت رضا عطاران در نزدیکی اجرای حکم، هم‌زمان با تلاش‌های همسرش، لذت پدر بودن را کشف می‌کند. این دل‌بستگی، این احساس تعهد و این پیوند، او را به زندگی نزدیک‌تر می‌کند. در «دهلیز» سایه ایعدام بر سه همسر خوش‌های کوچک افتاده است. «دهلیز» هم مانند خیلی از فیلم‌های دیگر زندگی مردمان زیادی را به تصویر کشیده که نمی‌خواستند بر چسب قاتل روی‌شان زده شود. جمع کردن دیه کاری نیست که در دست این خانواده‌ها برآید، اما تمام تلاش‌شان را می‌کنند. دهلیز هم از آن دسته فیلم‌هایی بود که مخاطب را با فکر روبرو می‌کرد، فکر اینکه اگر او به جای ولی دم بود چه تصمیمی می‌گرفت؟!

■ ■ ■

زن و مسائل قضایی

از نگاه استاد مطهری

موضوع این کتاب، شرح نقش زن در چهار مسئله شهادت، قضاوت، افتاء و سیاست از منظر اسلام و از زبان شهید «مرتضی مطهری» است. کتاب حاضر، بنا بر مباحث پنج جلسه بحث و انتقاد انجمن اسلامی پزشکان تحت عنوان «زن و مسائل قضایی و سیاسی» اواخر

سال ۱۳۴۵ و اوایل سال ۱۳۴۶.ش. از تنظیم شده است. در این

کتاب استاد «مطهری» به سؤالاتی که در باره زن و چهار مسئله

شهادت، قضاوت، افتاء و سیاست معمولاً مطرح می‌شود با بیانی روشن و روان و به صورت متقن، دقیق و غنی پاسخ داده است. پاسخ‌های ارائه شده به سؤال‌های مورد نظر تا حدودی نشان دهندهٔ بعد فقهی و شخصیت علمی «شهید مطهری» به عنوان یک متذکر، فیلسوف و فقیه عالی‌مقام است.

طراحی و اجرای اینگونه برنامه‌ها می‌تند.

هرچند از نظر یونسکو انتقال آب از یک منطقه به منطقه دیگر تنها برای شرب اشکالی ندارد و البته این موضوع از نظر یونسکو شرایط خاص خود را از قبیل اینکه محدودیتی در مسائل فرهنگی، اجتماعی و توسعه برای مناطق سرچشمه (مبدأ) پیش نیاید، دارد. یکی دیگر از راه‌حل‌های تأمین آب استفاده از آب‌های فاضلاب است که از این طریق هم بتوانند نیازهای خود را تأمین کنند و با استفاده از این روش دیگر نیازی به طرح‌های انتقال آب بین حوضه‌های وجود ندارد و هم اینکه برداشت از آب‌های زیرزمینی کاهش پیدا می‌کند و البته مهم‌ترین مشکل در آب رای‌باید در مدیریت نادرست در تمام زمینه‌ها دانست که امیدواریم با مدیریت علمی، با اوختن از تجارب دیگر کشورها مشکل آب‌های زیرزمینی، رودخانه‌ها، تالاب‌ها، طرح‌های انتقال آب، به‌رسمیت‌شناختن حق زندگی مردم زمان سرچشمه و کنار رودخانه‌ها و حق حیات برای محیط زیست و… مرغف و مشکلات آبی در کشور از طریق علمی و با حضور صاحب‌نظران منصف و کاردان حل شود.

«**دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت نظارت و بازرسی دانشگاه علوم قضایی**

یابداز فعل یا ترک فعلی که باعث آسیب قابل

توجه به کشورهای دیگر این حوضه می‌شود،

خودداری کنند.

آن چه از این مواد قانونی می‌توان تفسیر کرد، این موضوع است که رودخانه‌ها یا دریاچه‌های مشترک توسط کشور های مشترک باید به‌طور منصفانه مورد بهره‌برداری قرار بگیرند که متأسفانه در سطح بین‌الملل کشورهای بالادست از این حربه برای فشار بر کشورهای پایین‌دست خود استفاده می‌کنند.

اما آنچه در خصوص رودخانه‌ها و منابع آبی در کشورمان در حال رخ دادن است وضعیت خوبی ندارد. با برداشت‌های بی‌رویه آب‌های زیرزمینی برای گسترش کشاورزی و توسعه شهر ک‌های صنعتی و گسترش شهرنشینی در مناطق کم‌آب بسبب بروز حوادثی همچون پدیده فرونشست زمین هستیم.

این موضوع خود در آینده تبدیل به یک بحران اساسی می‌شود. از آنجایی که منابع آبی کشور براساس مواد یک و دو قانون آب و نحوه ملی شدن آن در سال ۱۳۴۷ آب‌های اعلام شدند و اختیار آن در دست دولت قرار گرفت و همچنین بعد از انقلاب اسلامی در اصل ۴۵ قانون اساسی بر این موضوع تأکید شد و منابع آبی کشور را در اختیار حکومت اسلامی قرار داد و به استناد مواد یک و دو قانون توزیع عادلانه آب مصوب سال ۱۳۶۱ اجازه بهره‌برداری از منابع آبی در اختیار دولت و وزارت نیرو قرار گرفت.

بعد از انقلاب برای خودکفایی در محصولات کشاورزی برنامه‌ریزی‌های گسترده‌ای شد و تولیدات کشاورزی گسترش یافت و یکی از مهم‌ترین دلایل آن رای‌باید در حفر چاه‌های عمیق دانست. امروز عمق آب‌های

زیرزمینی در بسیاری از مناطق به بالای ۱۰۰ متر و بیشتر هم می‌رسد. یعنی مناطقی که قبلاً با حفر چاه در ۱۰ متری به آب می‌رسید، اکنون عمق آب به بالای ۱۰۰ متر می‌رسد که این خود زنگ خطری برای

جبهه‌نامه ۱۲ آبان ۱۴۰۰ | ۱۷ ربیع‌الاول ۱۴۴۳